

TAMPEREEN
YLIOPISTO

Kaivattu ja kiistanalainen pysyvyys lastensuojelussa

Valtakunnalliset lastensuojelupäivät

25.9.2018

Tarja Pösö

Tampereen yliopisto

Kaivattu ja kiistanalainen pysyvyys lastensuojelussa

Pysyvyyttä lastensuojelussa tarkastellaan usein lapsen kehityksellisten tarpeiden pohjalta ja silloin nimenomaan lapsen ja läheisten välisten suhteiden pysyvyytenä. Siitä näkökulmasta on peräänkuulutettu ”pysyviä” toimenpiteitä kuten pysyviä huostaanottoja ja adoptiota.

Puheenvuorossa kootaan pysyvyykeskustelua eri suunnista ja mietitään niitä ongelmakohtia, joita voi seurata yksinkertaistavasta pysyvyyssajattelusta – tai vastaavasti pysyvyyšnäkökulman sivuuttamisesta. Esitys pohjautuu aihealueen tutkimuskirjallisuuteen ja muutaman keskeisen lastensuojeluesimerkin vertailevaan tarkasteluun.

Tuore kysely ammattilaisille: pysyvyys tärkeää

- Lapsi- ja perhepalveluissa työskentelevät arvioimassa sitä, miten pienten lasten kasvua ja kehitystä vaarantaneissa (kuvitteellisissa) tilanteissa tulisi toimia (Heinonen 2018)
  - Merkittävä osa vastaajista asetti adoption huostaanottoa paremmaksi ratkaisuksi
- Keskeiset perustelut adoption puolesta liittyivät pysyvyyteen
  - Pysyvät perhe- ja kiintymyssuhteet lapselle

Kansalaismielipide: kysely neljässä maassa (Skivenes & Thoburn 2017)

- Suomessa, Englannissa, Norjassa ja Kaliforniassa: 1000 satunnaisesti valittua vastaajaa kussakin
- Kuvitteellinen tilanne arvioitavaksi
- Ns. kansalaismielipide oli enemmän adoption kuin perhehoidon puolella

Kun pysyvyydestä puhutaan ratkaisuna,

- kohdistetaan pysyvyyteen yleensä ihanteellisen tilanteen odotuksia: mikään ei muutu lapsen välittömässä suhdeympäristössä ("Kaivattu ratkaisu")
- Lapsuuteen kuuluu jatkuva muutos – kysymys pysyvyydestä on niin ollen mutkikas.
- Lapsi on osa monia systeemejä ja pysyvyysodotuksia tulee kohdistaa moniin systeemin osiin
- Mutkikkuutta lisää se, että julkisen vallan tulee pystyä tekemään perusteltu ratkaisu

Tutkimuskirjallisuudessa pysyvyyttä on tarkasteltu mm. seuraavista suunnista:

- **Sijoitustoimenpiteen kesto ja luonne**
  - Alkuperäinen keskustelu: pysyvyys toteutuu joko niin, että julkisen vallan suojelua tarvitseva lapsi palaa syntymävanhempiansa luokse mahdollisimman pian sijoituksen jälkeen tai niin, että lapsi sijoitetaan adoptioon (Barth 1999)
  - Aika tärkeä elementti: ratkaisut tehtävä nopeasti (lapsen aika)
  - ”Pysyvyyssuunnittelu”
- **Sijoituspaikan** (ja sitä kautta lapsen arjen ja sosiaalisten suhteiden) **pysyvyys**
- Lapsen kasvuympäristön ja **tukitoimenpiteiden pysyvyys**
- Lapsen ja ammattilaisten **suhteiden** pysyvyys
- Huomio myös pysyvyyden kokemuksiin: **eroja** riippuen siitä, kenen näkökulmasta pysyvyyttä tarkastellaan
  - Lapsi / vanhemmat / isä vs. äiti / yms

Pysyvyys palautetaan usein järjestelmäpiirteeksi

- Sijoituspäätöksen muoto:
  - Pysyvä sijoitus
  - Adoptio
- Julkinen valta: väliaikainen; yksityinen huolto: pysyvä
- Järjestelmäpiirteenä pysyvyys on paljon muutakin kuin sijoituspäätöksen muoto
  - Esim. lastensuojeluprosessi lapsen kannalta tarkasteltuna (fragmentoitunut palvelujärjestelmä)

Suomalainen näkemys pysyvyydestä

- Ei pysyviä sijoituksia muodollisesti, mutta kuitenkin hyvin pitkäkestoisia sijoituksia
- Ei pysyviä sijoituksia muodollisesti, mutta kuitenkin puhe pitkäkestoisista sijoituksista
- Pitkäkestoisuuden aikana lapsella ”kaksi maailmaa”
  - Yhteydenpito (ja sen rajoittaminen) osa välitöntä arkea

Huostaanottoja puretaan harvoin.
31.12.2014 huostassa olleista 0-15-
vuotiaista lapsista 92 % oli huostassa vielä
kaksi vuotta myöhemmin.

Kuinka paljon tehdään ns. lastensuojelullisia adoptioita?

- Selvitys vuosina 2015-2016 käräjäoikeuksissa tehdyistä "lastensuojelullisista adoptiopäätöksistä" (Laine, Pösö, Ujula 2018)
- Kotimaisia adoptiopäätöksiä yhteensä 623
  - Päätösten analyysissä eroteltiin lastensuojelulliset adoptiot: 63 päätöstä
    - "Vauva-adoptiot": 50 (20 vuonna 2015 ja 30 vuonna 2016)
    - Sijoituksesta adoptoidut lapset: 13 (10 vuonna 2015 ja 3 vuonna 2016)

Vertailukohtia I: Vauva-adoptiot ja vauvojen lastensuojelulain mukainen kodin ulkopuolelle sijoittaminen vuonna 2015

Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset	
Huostaanotto: 0-11 kk	25
Kiireellinen sijoitus: 0-11 kk	90
Avohuollon tukitoimena tehty sijoitus: 0-11 kk	236
Vauva-adoptiot	20

Vertailukohtia II: sijoituksesta adoptoidut ja huostassa olleet lapset vuonna 2015

- Huostassa oli 8 776 lasta (poikkileikkaustieto)
- 10 lasta adoptoitiin sijoituksesta
- Vrt. Norjassa 68 lasta adoptoitiin perhehoidosta vuonna 2014 (Burns yms. 2017)

Pysyvyys on myös ihmiskäsitys- ja päätöksentekoaasia

- Käsitys muutoksesta ja ihmisten valmiudesta/halusta muuttua
- Mitä tulee edellyttää perusteltavissa olevalta pysyvän sijoituksen päätökseltä?
  - Suostumus?
  - Asianosaisten osallisuus?
  - Perinpohjainen valmistelu?
  - Kuka tekee viimesijaisen päätöksen?

Lopuksi

1. Väistämättömän tärkeä aihe
2. Ensisijaisen tärkeää on selkiinnyttää pitkäkestoisiksi tarkoitettujen sijoitusten ja julkilausutun väliaikaisuuden välistä suhdetta
3. Lasten ja lasten erilaisten tilanteiden erot kutsuvat erilaista pysyvyysnäkökulmaa
4. Otettava rohkeasti keskusteluun myös julkisen vallan rooli suhteessa yksityisiin perhesuhteisiin
  - Pysyvyys integroituna lastensuojeluun edellyttää myös päätöksentekokäytäntöjen tarkistamista ja vahvaa perustaa

...

- 5. Suomalaisessa yhteiskunnassa julkisen vallan rooli erilainen kuin maissa, joissa pysyvyysuunnittelu ja (vastentahtoinen) adoptio vahvana lastensuojelun toimenpiteenä ovat osa lastensuojelua
  - Tämä asia otettava huomioon pysyvyysratkaisuista käytävässä keskustelussa

Lähdemateriaali

- Heinonen, Eveliina (2018) Adoption asema lastensuojelussa. Lastensuojelun Keskusliitto, verkkojulkaisu 2.
- Laine, Sanna, Pösö, Tarja & Ujula, Tatu (2018) Adoptio lastensuojelussa: lukumääristä ja ominaispiirteistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 2(83), 199–207.
- Skivenes, Marit & Thoburn, June: Citizen's views in four jurisdictions on placement policies for maltreated children. *Child & Family Social Work* 22 (2017): 4, 1472–1479.